

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд на тема: „ТЕХНОЛОГИЧНИ ОСОБЕНОСТИ И КОНСЕРВАЦИОННИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ЧЕРВЕНОФИГУРНА АНТИЧНА КЕРАМИКА С ПОЛИХРОМНА ДЕКОРАЦИЯ И ПОЗЛАТА ОТ АПОЛОНИЯ ПОНТИКА”, за придобиване на образователна и научна степен ”доктор” по научна специалност 5.10. Химични технологии (Технология на силикатите, свързващите вещества и труднотопимите неметални материали),

докторант Даниела Чернева

В българските и световни музеи се съхраняват множество антични, разнообразни по форма и декорация, керамични съдове от различни епохи. Те са открити при археологически разкопки или при случайни дейности в антични селища, некрополи или могили. Тези находки се събират, изучават и след реставрация се превръщат в незаменими паметници на древната култура. Античната рисуванa керамика е сред ценните музейни експонати и заема особено място в наследството на Средиземноморската художествена култура. Тя достига най-голямо съвършенство сред древногръцкото общество в периода на 4 в. Пр. Хр. Интересът към тази керамика, намерена по българските земи, е значителен, но досега се свежда предимно до археологични публикации.

Това определи необходимостта от извършване на системни изследвания, оформени в дисертационен труд, чиято цел е по-пълно и задълбочено изучаване технологичните особености и същността на рисуваната червенофигурна керамиката, намерена в некрополите на Аполония Понтика (днешния град Созопол).

За да се изпълнят набелязаните изследователски задачи в настоящия труд е проучена познатата до момента литература за античната червенофигурна керамика от Аполония Понтика, 4 в. Пр. Хр. Обработената литература е подредена, анализирана и обобщена като са представени знанията на древните изследователи и тези от съвремението. Древните автори се занимават предимно с боите за декорация, техния произход и техниките за нанасяне и закрепване върху изделията и инкрустирането с метали. Съвременните публикации дават главно визуално описание на находките и някои частични техни изследвания. В проучената литература са констатирани неизучени факти за намерената керамика при разкопките в Аполония Понтика, свързани със състава, структурата и свойствата, отнасящи се до тяхното по-нататъшно реставриране. Именно върху това са базирани проведените изследвания.

Обхванати са представителни образци от артефакти, открити през последните 15 години. Отделни анализи са извършени при всички керамични съдове, консервирани и реставрирани в периода 1996-2012 година. Продължават изследванията на новооткрити находки. За целта са използвани почти всички възможни за прилагане физико-химични методи за анализ, подходящи за силикатни материали. В случая се работи с обекти, при които трябва да се съхрани целостта и автентичността, т.е. те трябва да са недеструктивни (без разрушаване). Керамиката по своята същност е доста сложен по състав материал и за нейното пълно и достоверно изучаване се съвместяват разнообразни анализи, напр. рентгенофазов с инфрачервена спектроскопия, микроскопски изследвания и други по-специални аналитични методи.

Изследваната червенофигурна керамика с полихромия и позлата е съставена от червен керамичен череп, черно фирнисово покритие, оцветяване с различни пигменти и листово злато. Всяка от частите е подложена на проучване. Керамичният череп и фирниса (черният слой), са изготвени от една и съща суровина-червена глина с

повишено съдържание на Fe_2O_3 , но при различни технологии. Двата слоя съществено се отличават по цвят, плътност и фазов състав. Регистрираните особености и различия във фазовия състав и степен на уплътняване на керамичния череп, дават основание да се предположи различен произход на керамиката – внос или местно производство. Това се потвърждава от наличието на дефектни образци и разкритието на древни керамични пещи в региона.

Цветните покрития в полихромната декорация са изучени по химичен и минерален състав и е определена същността на позлатените участъци. В резултат на тези изследвания са постигнати нови знания за рисуваната, богато украсена антична керамика, някои от тях се потвърждават от вече описаното в литературата.

Използвайки наличните писмени документи в дисертационния труд е представена цялостно древната технология за получаване на червенофигурна керамика. Тази технология беше възпроизведена в лабораторни условия при използване на съвременни местни суровини (глина от Нови Искър и Равадиново, край Созопол) и настоящи условия за технологично осъществяване. При сравнение анализите на получените керамични образци от двете глинени с автентичен археологичен материал се установи по-голямо подобие във фазовия състав на керамиката, синтезирана с глина от Равадиново. Този факт също може да се използва като потвърждение на допускането за местно производство на червенофигурна керамика в Аполония Понтика. Направената констатация предстои допълнително да се доуточнява.

Описаната осъвременена технология може да послужи на художниците приложници при възстановяване и репродукция на старинна керамика и като алтернативно декориране на битова керамика.

Относно консервационните и реставрационни проблеми са проведени изследвания за влиянието на почвата, солите и водата върху керамиката при нейния многовековен престой под земята. Установена е връзка между технологията за изготвяне на керамичните съдове и тяхното устояване при продължителния престой в почвения слой и агресивното действие на посочените фактори. Резултатите послужиха за създаване на четиристепенна скала при оценяване на видовете увреждания и за изготвяне на методика за консервация и реставрация на керамичните артефакти. Чрез тях се потвърди важността и необходимостта от добро познаване на керамичната технология.

Накрая, като ръководител на докторантурата, искам да изкажа накратко своите впечатления от работата на докторантката и положените от нея усилия. Даниела Чернева е художник, дългогодишен и опитен реставратор на керамика с множество експонати в музеите. Идвайки като аспирант в катедра „Технология на силикатите” в ХТМУ тя много бързо и вещо навлезе в керамичната технология и силикатното материалознание, защото за нея беше ясно, тя беше убедена, че тези знания са изключително нужни и полезни за всеки художник-реставратор. Това е много важно за качественото консервиране и реставриране на артефактите. В процеса на проведените изследвания неизменно се очертаваше връзката между технологичните особености при получаване на даден керамичен съд, неговите структура и фазов състав свързани със свойствата, които определят устойчивостта срещу агресивното действие при престоя в почвата, степен на разрушаване и начин на възстановяване. Всичко това я мотивираше да съвмести силикатната наука с художествените умения.

В заключение, настоящата дисертация е първата, която включва цялостно изследване на античната червенофигурна керамика с полихромия и позлата. Работата е дисертабилна, нейната актуалност е безпорна. Тя притежана научно-приложни приноси, които допълват знанията за античната червенофигурна рисувана керамика и възможностите за приложение при нейното възстановяване и възпроизводство.

Дисертационният труд е извършен на съвременно научно ниво с нужната прецизност и задълбоченост. Проведените изследвания и всички по-важни постигнати резултати са оповестени пред керамичната и художническа колегия чрез направените 4 публикации в специализирани списания и изнесени три постерни доклади с публикувани резюмета. Обобщените заключения могат да послужат при бъдещи изследвания и реставрационни процедури. Постиженията в този труд могат да се разширяват и допълват при по-нататъшното развитие и научно израстване на Чернева.

Този труд потвърждава връзката на керамиката с културното и историческо развитие на човечеството. Запазените през вековете керамични образци и писмени сведения за тяхната изработка позволяват да се прави сравнение със съвременните знания и технологии и да се търси обединяващото с новите постижения в керамичната наука и изкуство.

Авторефератът отразява важните резултати от извършената работа и напълно съответства на дисертационния труд.

Давам положителна оценка на извършените изследвания и постигнатите резултати в дисертацията.

ИЗГОТВИЛ СТАНОВИЩЕТО:

/ доц. д-р Лиляна Павлова /